

Dokumentation av konferensen

Nationella minoriteters rättigheter i Sverige

Falun 12 november 2014

Bakgrund

År 2000 ratificerade Sverige Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Fem nationella minoriteter erkändes – judar, romer, samer (som också är ett urfolk), sverigefinnar och tornedalingar. Sedan den 1 januari 2010 gäller lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk i Sverige.

De nationella minoriteterna har särskilda rättigheter till information, skydd för sina språk och kulturer samt inflytande. Särskilt viktiga är barns rättigheter till sitt språk och sin minoritetskultur.

Konferensen Nationella minoriteters rättigheter i Sverige arrangerades i Falun den 12 november 2014 av Sametinget tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholms län och i samarbete med Länsstyrelsen i Dalarna. Konferensen var indelad i tre teman: rätten till information, rätten till språk och kultur samt rätten till inflytande.

Under dagen belystes minoriteternas lagstadgade rättigheter i förhållande till kommuner, landsting och regioner. Både minoriteter och myndigheter berättade om de skyldigheter det offentliga har och varför det är så viktigt att leva upp till lagens intentioner. Deltagarna bjöds också på tankeväckande underhållning av Kim Rhedin Hüttner och Jan Simonsson från teatergruppen Scen & Synergi.

Moderator var Sharon Jåma Hofvander.

Dagen inleddes med att Inger Eriksson, länsråd vid Länsstyrelsen i Dalarna, hälsade välkommen och berättade om bakgrunden till dagens konferens.

Tema 1. Rätten till information

Tillgänglighet för alla i ett flerspråkigt samhälle Jennie Spetz, utredare, Språkrådet

Språkrådet arbetar med språkrådgivning på svenska, romska (romani chib), finska och jiddisch. Huvuduppgifterna är att följa upp språklagen, ge råd i språkfrågor och följa språkutvecklingen i hela landet.

En aktuell fråga är den om språklig tillgänglighet på webben, som ju är en viktig informationskanal för myndigheter. Där finns möjligheter att nå ut med information på olika språk, däribland de nationella minoritetsspråken.

2010 kom Språkrådets rapport ”En språkpolitik för internet”. Där diskuteras vad som behöver göras för att förbättra webbtillgängligheten i ett flerspråkigt perspektiv. Som ett resultat av rapporten tog Språkrådet fram ”Vägledningen för flerspråkig information – praktiska riktlinjer för flerspråkiga webbplatser”. I den ges praktiska råd om publicering av information på olika språk på webben. Vägledningen är tänkt att ge förståelse för behovet av flerspråkig information och vara ett handfast stöd i informationsarbetet.

2012 gav Språkrådet ut rapporten ”Flerspråkig tillgänglighet på webben? Metoder för att mäta webbtillgänglighet i flerspråkigt perspektiv”. Den innehåller metoder för att följa upp den språkliga tillgängligheten. Det handlar inte bara om antalet språk som finns på en webbplats utan också om kvaliteten på översättningarna, hur målgruppsanalysen har gjorts m.m.

Hösten 2012 gjordes en genomgång av alla kommuners webbplatser. Strax över hälften av kommunerna hade information på något annat språk än svenska, de flesta engelska. I princip alla kommuner i förvaltningsområden hade information på finska. Kvaliteten varierade dock. Övriga minoritetsspråk förekom betydligt mer sällan.

I tabellen nedan visas siffrorna för minoritetsspråken samt de fem språk som var vanligast förekommande på webbplatserna.

Kommuner (290 st):

Engelska: 165
Tyska: 82
Finska: 40
Svenskt teckenspråk: 20
Samiska språk: 18
Franska: 13
Polska: 11
Danska: 11
Meänkieli (alla varieteter): 6
Romska (alla varieteter): 2
Jiddisch: 1

Tidigare har även andra myndigheters webbplatser granskats. Språkfördelningen är ungefär densamma som på kommunernas webbplatser (även här redovisas siffrorna för minoritetsspråken samt de fem språk som var vanligast förekommande på webbplatserna):

Myndigheter (189 st) (enkäten gjordes för några år sedan – siffrorna kan ha förändrats):

Engelska: 182
Tyska: 47
Finska: 39
Spanska: 31
Franska: 29
Arabiska: 20
Samiska språk: 17
Romska (alla varieteter): 8
Meänkieli: 8
Jiddisch: 4

Tre myndigheters (Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Skatteverket) webbplatser har djupgranskats med avsikt på kvalitet, design, struktur m.m. Undersökningen visar att myndigheterna har valt delvis olika vägar. Försäkringskassan har t.ex. färre språk på sin webbplats än

Arbetsförmedlingen. Försäkringskassan har å andra sidan mer utförlig information på de språk som finns.

För att avgöra om den språkliga tillgängligheten är tillräcklig behöver man göra en målgruppsanalys – målgruppen själv kan bäst bedöma om tillräckligt har gjorts. Målgruppsanalyser kan t.ex. göras med hjälp av:

- Referensgrupper – bäst eftersom man då har direktkontakt med målgruppen.
- Enkäter
- Statistik från SCB
- Interna undersökningar – vilka kontakter myndigheten, tolkstatistik m.m.
- Brukarundersökningar på webben

Här kan du läsa mer om Språkrådets arbete:

- www.sprakradet.se/minoritetsprak
- En språkpolitik för internet www.sprakradet.se/16924
- Vägledningen för flerspråkig information – praktiska riktlinjer för flerspråkiga webbplatser: www.sprakradet.se/12967
- Flerspråkig tillgänglighet på webben? Metoder för att mäta webbtillgänglighet i flerspråkigt perspektiv: www.sprakradet.se/16954

Fråga från publiken: Hur mycket av kommunernas material översätts till nationella minoritetsspråk?

Jennie Spetz: Det är svårt att säga. När det gäller finska har en del kommuner skapat mindre webbplatser på finska som en del av kommunens vanliga webbplats. När det gäller andra minoritetsspråk finns det ofta bara någon enstaka text. Det varierar mycket.

Fråga från publiken: Ni har tittat på hur det ser ut på webben, men finns det någon ambition att titta på andra kontaktytor också? Många går ju inte in på webben.

Jennie Spetz: Vi började titta på webben för att det är mest lätthanterligt, men vi är medvetna om att det finns många aspekter på tillgänglighet. Vi kan inte bara hantera skriven text. För att kunna

undersöka andra kontaktytor kommer vi att behöva samarbeta med andra parter, inte minst med de nationella minoriteterna, framöver.

Fråga från publiken: Finns det minimikrav för vad som måste översättas?

Jennie Spetz: Minimikravet är att informera om de nationella minoriteternas språkliga rättigheter, den paragrafen i lagen gäller för alla myndigheter. Detta diskuteras mer i Vägledningen för flerspråkig information.

Sharon Jåma Hofvander: Hur många kommuner har information på webben om de språkliga rättigheterna på alla nationella minoritetsspråk? Vad kan förbättras?

Jennie Spetz: Knappast någon kommun har det. Stora statliga myndigheter har ofta kommit längre, de har mer resurser. De kommuner som får statsbidrag har också kommit längre än andra kommuner. De har ofta en dialog med de nationella minoriteterna och det gör att frågorna drivs framåt. Dialog är viktigt för att det ska fungera.

Vikten av information ur ett minoritetsperspektiv
Maja Mella, verksamhetsledare, Svenska
Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset

Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset är ett religiöst och partipolitiskt obundet förbund bildat 1981. Det är en intresseorganisation i språkliga, kulturella och samhällsliga frågor. Tornionlaaksolaiset är officiell företrädare för tornedalingarna, bl.a. som remissinstans för regeringen.

Förbundets målsättning är att främja och stärka tornedalingarnas identitet och språkliga och kulturella förankring. Tornionlaaksolaiset har 5000 medlemmar och lokalavdelningar på en rad orter. Förbundet arbetar med utvecklingsprojekt inom områden som språkrevitalisering, jämställdhet och ungas organisering. Utöver det producerar man en tidning som distribueras med Haparandabladet och driver ett bokförlag och en bokshop. Kontakta gärna Tornionlaaksolaiset om ni söker litteratur på minoritetsspråk.

Varför är rätten till information så viktig? De nationella minoriteternas rättigheter går inte att förverkliga om ingen känner till dem. Skyldigheten att informera är därför central. Historiskt har ju de nationella minoriteterna varit undantryckta och marginaliserade och detta måste nu kompenseras.

Maja Mella har tidigare arbetat i turistnäringen och när hon började arbeta med minoritetsfrågorna slogs hon av hur lite information som fanns. Inga trycksaker, ingen information på webben.

Den 1 januari 2010 kom lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk där myndigheters skyldighet att informera slås fast. Samtidigt fick Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget ett gemensamt informations- och uppföljningsuppdrag. I dag finns mycket information framtagen. Maja Mella rekommenderar bl.a. lagen i fickformat (kan beställas här: <http://korta.nu/Og2>) och en broschyr som innehåller lagen om nationella minoriteter inklusive författningskommentarer (kan laddas ned här: <http://korta.nu/Pg2>).

Hon uppmuntrar också till att ta fram lokalt informationsmaterial i dialog med de nationella minoriteterna. Även minoriteterna behöver arbeta med att öka kunskapen i de egna leden - informationen blir central även då. Läget är bättre idag än bara för några år

sedan. Information behövs på det egna språket och måste utformas utifrån minoritetens förutsättningar.

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk säger att:

- Förvaltningsmyndigheter ska när det behövs på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter [...] (3 §)
- Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken [...] (4 §)
- De nationella minoriteterna ska ges möjlighet till inflytande i frågor som berör dem [...] (5 §)

Alla tre punkterna ovan förutsätter att det sker en dialog med de nationella minoriteterna och att aktiva åtgärder vidtas. Verksamheten ska utformas så att en dialog kan föras. Risken är annars att det bara blir informationsutbyte och inte en dialog på lika villkor.

Maja Mella avslutade med att ge några tips:

- Arbeta strukturellt och i dialog med de nationella minoriteterna. Glöm inte de unga!
- Tänk kreativt för att nå minoriteterna med information. Vilka nätverk och sammanhang kan användas? Vilka befintliga kontaktytor finns? Hur kan vi se minoriteterna som en resurs?
- Utbilda all personal i kommunen.
- Samarbeta över kommungränserna.
- Ordna minoritetsdagar t.ex. i skolan.

Tema 2. Rätten till språk och kultur

Aktuella projekt med och för de nationella minoriteterna

Moa Nordin, Skolverket

Skolverket arbetar med frågor som rör nationella minoriteter utifrån ett mänskliga rättigheter-perspektiv. Skolan har ett stort ansvar när det gäller de nationella minoriteternas rätt till sitt språk och sin kultur.

Det är viktigt att elever kan få tillgång till modersmålsundervisning i sina nationella minoritetsspråk, men ofta saknas modersmåls lärare. I augusti 2013 fick Skolverket i uppdrag av regeringen att genomföra insatser för att förstärka tillgången på lärare i nationella minoritetsspråk. I uppdraget ingick att se till att en lämplig utbildning tillgängliggjordes och genomfördes i syfte att minst tolv personer skulle bli verksamma som modersmåls lärare i de nationella minoritetsspråken.

Utbildning för totalt 17 personer har påbörjats under hösten 2014. Dessa utbildningar omfattar samiska och meänkieli. I september 2014 beslutade regeringen att ge Skolverket ytterligare uppdrag för att förstärka tillgången på lärare i nationella minoritetsspråk. Tilläggsuppdraget omfattar romani chib.

Skollagen kräver idag att en elev som vill ha modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk måste ha grundläggande kunskaper i språket. Men den 1 juli 2015 tas detta krav bort ur Skollagen och nationella minoritetsspråk kommer att gå att läsa som nybörjarspråk inom ramen för ämnet modersmål. I samband med detta har Skolverket fått i uppdrag av regeringen att ta fram nya kursplaner och att stödja utveckling och produktion av böcker och andra lärvärtyg på de nationella minoritetsspråken som nybörjarspråk.

Skolverket är också en av de myndigheter som arbetar med regeringens strategi för romsk inkludering. Inom ramen för strategin arbetar Södertörns Högskola på uppdrag av Skolverket med en utbildning för romska brobyggare. En brobyggare inom utbildningsområdet är en person med romsk språk- och kulturkompetens som fungerar som en länk mellan familj och förskola/skola.

I december 2012 startades brobyggartutbildningen. Nu deltar 15 personer med romsk bakgrund och utbildningen löper fram till våren 2015. Inom ramen för detta uppdrag har Skolverket och Södertörns Högskola tagit fram kursplaner och genomfört samrådsmöten med företrädare för den romska gruppen. Skolverket menar att brobyggare bidrar till att öka romers inflytande och delaktighet i den svenska skolan. Skolverket ser också att arbetet i allmänhet bidrar till att kunskapsnivån om romer höjs internt och i skolan och det i sig bidrar till att motverka diskriminering och minska romers utanförskap.

I augusti 2013 fick Skolverket i uppdrag att skapa ett läromedelssupplement med fokus på den romska gruppens kultur, språk, religion och historia. Syftet med läromedelssupplementet är att fungera som ett stöd i undervisningen i grundskolan om de nationella minoriteterna. Materialet var färdigt i april 2014 och innehåller faktadelar, förslag på lektionsupplägg och enskilda övningar. Läromedelssupplementet togs fram i dialog med romska företrädare. Materialet finns på Skolverkets hemsida: <http://www.skolverket.se/skolutveckling/larande/nationella-minoriteter/romer>

Mer information om frågor som rör de nationella minoriteterna finns på Skolverkets webbplats Tema Modersmål: <http://modersmal.skolverket.se/>

Kontakta gärna Skolverket:

Moa Nordin, expert nationella minoriteter:
moa.nordin@skolverket.se

Lena Ålander, projektledare lärare i nationella minoritetsspråk: lena.alander@skolverket.se

Mats Wennerholm, undervisningsråd, modersmål och nationella minoritetsspråk:
mats.wennerholm@skolverket.se

Att hitta hem – om sökandet efter ett språk och en samisk identitet

Ann-Helén Laestadius, författare och journalist

Ann-Helén Laestadius är författare och frilansjournalist och skriver ofta om frågor som rör nationella minoriteter, bland annat på webbplatserna minoritet.se och samer.se. Vid konferensen talade hon på temat språk och identitet – vad händer med en same utan språk? Vad händer med ens identitet när man saknar sitt modersmål?

Ann-Helén Laestadius menar att språket och identiteten är så tätt förknippade att en språkförlust leder till en identitetskris. Och en identitetsförlust. Hon anser att utvecklingen inom språkområdet måste gå snabbare – modersmåls lärare måste fram nu, liksom bättre läromedel. Dessutom måste de som i likhet med henne tillhör den ”förlorade” generationen, födda på 1960- och 70-talen, få en möjlighet att lära sig samiska.

Ann-Helén Laestadius har skrivit flera böcker, bland annat ungdomsromanen *Sms från Soppero* som kom ut 2007. Den handlar om 13-åriga Agnes som bor i Solna. Agnes har en samisk mamma men har själv inte fått lära sig språket. En dag får hon ett sms på samiska och en resa upp till Soppero förändrar hennes liv. *Sms från Soppero* är en kärlekshistoria som också handlar om att hitta sin identitet och bli accepterad för den man är.

Boken kom till när Ann-Helén Laestadius deltog i en ungdomsboktävling som arrangerades av Samiskt informationscentrum, Podium och Nordiska museets förlag. Temat var ”Att vara ung same i dag”. Med manuset till *Sms från Soppero* vann hon tävlingen.

Uppföljaren, som heter *Hej vacker*, gavs ut 2010 och 2011 kom den tredje boken *Ingen annan är som du*. Den fjärde boken i serien om Agnes släpptes 2012 och heter *Hitta hem*.

Sms från Soppero har också blivit teater och spelades 2013 på Giron sámi teáhter i Kiruna, liksom på andra orter i Sápmi och andra delar av landet.

Tema 3. Rätten till inflytande

Vad betyder rätten till deltagande och hur långt har vi kommit?

Sia Spiliopoulou Åkermark, docent i folkrätt, direktör för Ålands fredsinstitut och f.d. president för Europarådets rådgivande kommitté för nationella minoriteter

Sia Spiliopoulou Åkermark inledde med att ge en lite dyster bild av situationen för de nationella minoriteterna och deras språk. Det råder brist på modersmåls lärare och undervisningstimmar är alltför få. Assimilationspolitiken under 1900-talet innebar att de nationella minoriteterna hindrades från att tala sina språk, vilket har gjort att många föräldrar inte har kunnat föra språket vidare till sina barn.

Sia Spiliopoulou Åkermark underströk att det är bråttom – det går att vända utvecklingen, men då måste åtgärder vidtas nu. Kommunala tjänstemän och andra myndighetspersoner har en mycket viktig roll att spela. De har möjlighet att bidra till den demokratiska utvecklingen och att allas mänskliga rättigheter respekteras. För – och det är viktigt att komma ihåg – nationella minoriteters rättigheter är mänskliga rättigheter som grundar sig i internationella, folkrättsligt förpliktande åtaganden som Sverige har gjort. Dessa åtaganden går inte att välja bort.

En vanlig fråga när man diskuterar nationella minoriteters rätt till effektivt deltagande är varför de ska få detta ”privilegium” – varför räcker inte rösträtten och ”vanlig” politisk representation? Några anledningar till att särskilda rättigheter behövs är dessa:

- Majoritetens numerära dominans – det är svårt för minoriteter att påverka
- Minoriteters begränsade resurser att verka i riksfattande beslutsprocesser
- Minoritetsfrågornas distans från politikens centrum

5 § i den svenska lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk handlar om rätten till samråd och inflytande. Sia Spiliopoulou Åkermark anser att lagen är i underkant av vad den internationella rätten kräver – lagen innebär en miniminivå för minoriteters inflytande.

I lagen sägs att förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Artikel 15 i Europarådets ramkonvention om nationella minoriteter (i kraft för Sverige sedan 2000) stipulerar att stater och ansvariga myndigheter skall skapa nödvändiga förutsättningar för att den som tillhör nationella minoriteter effektivt skall kunna delta i det kulturella, sociala och ekonomiska livet samt i offentliga angelägenheter, särskilt sådana som berör dem.

Det är viktigt att påpeka att rätten till inflytande även gäller barn.

Enligt Sia Spiliopoulou Åkermark är skyldigheten att ge nationella minoriteter inflytande inte så nytt i svensk lagstiftning. Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk är egentligen bara en konkretisering av åtaganden i annan lagstiftning.

Förvaltningslagen 7 § säger att myndigheten skall sträva efter att uttrycka sig lättbegripligt. Även på andra sätt skall myndigheten underlätta för den enskilde att ha med den att göra.

Förvaltningslagen 20 § handlar om motivering av beslut – de skall innehålla de skäl som har bestämt utgången.

Grundlagen säger att alla ska behandlas lika, och det gör även kommunallagen (1991:900) i 2 kap. 2 § ”Kommuner och landsting skall behandla sina medlemmar lika...”

Kommunallagen ger också vittgående möjligheter för t.ex. fullmäktige att ta in andra åsikter än de som föreskrivs strikt i t.ex. plan- och bygglagen:

- 5 kap. 21 § Fullmäktige får bestämma att också andra än ledamöter skall ha rätt att delta i överläggningarna men inte i besluten.
- 5 kap. 34 § Fullmäktige får besluta att det som ett led i beredningen av ett ärende som fullmäktige skall handlägga skall inhämtas synpunkter från medlemmar i kommunen eller landstinget.

En revidering av kommunallagen har skett och den nya lagen träder i kraft vid årsskiftet.

I utredningen fanns bara en halv rad om nationella minoriteter. I propositionen och lagen finns ingenting. Det återstår att se vilka direktiv kommuner kommer att ge till privata entreprenörer inom t.ex. socialtjänsten, vården och skolan när det gäller nationella minoriteters rättigheter och behov.

Regeringskansliets enkätundersökning rörande minoritetspolitikens förverkligande på lokal nivå visade att knappt 60 procent av kommunerna inte samråder med de nationella minoriteterna när beslut som rör dessa grupper specifikt ska fattas. Knappt 40 procent av kommunerna gör det ibland, alltid eller ofta. Andelen som alltid gör det är fyra procent. Detta är något gamla siffror, det kan ha förbättrats och det finns goda exempel, men i mångt och mycket saknas diskussionen ute i kommunerna om dessa frågor.

Det finns två grundläggande former av deltagande:

- Institutionaliserade representationsformer och samrådsförfaranden (en specifik grupp – allmän eller om specifika sakfrågor)
- Samråd för specifika, tillfälliga ärenden

Europarådets rådgivande kommitté om nationella minoriteter anser att båda formerna behövs samtidigt.

Sia Spiliopoulou Åkermark sammanfattade den rådgivande kommitténs rekommendationer om effektivt deltagande (2008) och samlad folkrättslig praxis inom området:

- Håll samråd i tid
- Respektfull dialog mellan myndigheter och berörda
- Bredd i åsiktshämtningen – de nationella minoriteterna är inte enhetliga
- En rimlig chans att påverka utgången (inflytande)
- Dokumentation av inhämtade synpunkter
- Motivering av beslut
- Återkoppling

Sia Spiliopoulou Åkermark tog också upp risken för politisk segregering snarare än effektivt deltagande – kommer vi att skapa alltför särskilda institutioner eller kommer vi att klara att införliva minoritetsperspektivet i den allmänna diskussionen och verksamheten?

Hon lyfte även frågan om den ekonomiska krisens effekter på minoritetsfrågorna och fick följande svar från publiken:

– Det kan nog finnas en tendens i mindre kommuner att utrymmet minskar för minoritetssatsningar i t.ex. förskola och äldreomsorg. Pengarna går till tjänster där personen även jobbar med annat, utöver arbetet med minoriteter.

Sharon Jåma Hofvander: Hur ska man få kommuner att följa lagen bättre när det gäller samråd?

Sia Spiliopoulou Åkermark: Genom att höja kunskapen. Jag tror också mycket på enskilda tjänstemän. Var och en har möjlighet att bestämma inom sitt område och om många gör det kan det få effekt för hela kommunen. Vi måste också se till att få politisk tyngd kring frågorna, vilket har varit svårt hittills.

Fråga från publiken: Samråd är ju en sak, men hur kommer man vidare? Minoriteterna kanske inte bara vill bli lyssnade på utan även ha medbestämmanderätt.

Sia Spiliopoulou Åkermark: Att lyssna är inte tillräckligt. Det handlar inte om att minoriteterna ska ha veto, men deras synpunkter måste tas på allvar och

verkligen beaktas när beslut fattas.

På Europarådets hemsida www.coe.int/minorities finns den ovan nämnda rådgivande kommitténs rekommendationer om effektivt deltagande att läsa. Läs också mer om minoritetsfrågor på Ålands Fredsinstitutets hemsida: <http://peace.ax/en/>

Erfarenheter från Älvdalen

Malin Ripa, samordnare samiskt förvaltningsområde och Stefan Linde, kommunchef, Älvdalens kommun

Älvdalens kommun har ingått i förvaltningsområdet för samiska sedan 2010. Malin Ripa arbetar 80% som samordnare för det samiska förvaltningsområdet.

Redan 2009 hölls ett första samrådsmöte i kommunen. Det var ett öppet möte och kommunen kallade till det i media.

I dag arbetar man med rätten till inflytande genom samrådsgruppen Saemien Ektieraerie, som består av två politiker (en av dem är kommunstyrelsens ordförande) samt tre ledamöter och en suppleant som är samer.

Både Malin Ripa och Stefan Linde betonar vikten av att det finns en politisk förankring i samråden.

Samrådsgruppen möts fyra gånger per år. Mötena är arvoderade. Gruppen får ta egna beslut, har en egen budget och en handlingsplan som man arbetar utifrån. Gruppen beslutade tidigt att prioritera barn och unga.

Älvdalens kommun arbetar med rätten till information genom olika typer av insatser. Man har tagit fram en informationsfolder som skickades till samtliga hushåll i kommunen, och som innehöll information om att Älvdalen är samisk förvaltningskommun. Foldern var skriven på samiska och svenska.

En kartläggning har gjorts av de kommunanställdas kunskaper i nationella minoritetsspråk, vilka visade sig vara ganska små.

På hemsidan finns en enkät där kommuninvånare kan svara på frågor om behov av samiskspråkig förskola, äldreomsorg m.m. Kommunen har också anlitat två personer med samisk kulturkompetens som har gjort hembesök hos samer runt om i kommunen. Undersökningen gav svar på behov och önskemål inom olika områden. Hur vill man t.ex. ha det på äldreboendet eller när man får barn?

Kommunen har genomfört utbildningar för kommunanställda, ordnat föreläsningar i skolor och påbörjat översättningar av texter till hemsidan. Om personer som vill prata samiska ringer till kommunen kopplas de till Malin Ripa.

Man arbetar också med synliggörande genom ortsnamnsskyltning på samiska och genom att Älvdalens kommuns samiska namn, Älvdaelien tjielte, finns med på kommunens logotyp. Dessutom har titelskyltar på samiska satts upp på de anställdas dörrar i kommunhuset.

Rätten till språk och kultur är en annan viktig del av arbetet. Kommunen arrangerar teater, utställningar på biblioteket och andra kulturevenemang.

De första åren efter att Älvdalens kommun hade kommit med i det samiska förvaltningsområdet fanns en samisk fritidsverksamhet där barnen fick vara med vid renskiljningen, fiska och delta i andra aktiviteter. För närvarande finns inga fritidsbarn i kommunen. Däremot är samisk förskoleverksamhet på gång. Älvdalens kommun har också ett samarbete med sameskolan i Snåsa i Norge, där man bl.a. arrangerar gemensamma temaveckor. I det sydsamiska området är samerna väldigt utspridda och det gäller att skapa egna språkliga och kulturella arenor. På sameskolan i Snåsa får barnen tillgång till samisk undervisning, kulturaktiviteter och möjlighet att tala sitt modersmål.

Kommunen ingår i nätverket Praedtieh (gnistor) som består av nio samiska förvaltningskommuner i det sydsamiska området. Även landstinget i Jämtland har varit med. Nätverket har möten 6 gånger om året. Kommunerna samarbetar och hjälper varandra på olika

sätt, bl.a. genom att ha en gemensam översättare, möten mellan kommunledningar, gemensamma utbildningsdagar och studieresor.

Malin Ripa påpekar hur viktig lagen är och vilken betydelse den kan få. Många samer har inte haft möjlighet att lära sig språket och lagstiftningen är ett sätt att få tillbaka lite av det som gått förlorat. Hennes förhoppning är att åtminstone nästa generation ska kunna ringa till kommunen och använda sitt modersmål – utan att reflexmässigt tänka ”nej, jag kan ju faktiskt prata svenska.”

Fråga från publiken: Har ni upplevt motstånd i arbetet och vad gjorde ni i så fall?

Stefan Linde: Nej, men väldigt mycket okunskap, och vi har själva varit okunniga. Därför har vi satsat mycket på att utbilda kommunens medarbetare. Jag tycker vi har kommit långt på fyra år – vi har 600 medarbetare, och åtminstone 150 är nu väl insatta i frågan.

Fråga från publiken: Era samråd är arvoderade. Hålls de på kvällstid?

Malin Ripa: Nej, på dagtid.

Stefan Linde: Det kan vara en utmaning att få ihop samrådsgruppens medlemmar på tider som fungerar för alla men vi brukar lösa det. Vi har samråd minst fyra gånger per år, ofta fler.

Erfarenheter från Borlänge

Marjatta Lamminen, samordnare för finskt förvaltningsområde, Borlänge kommun

Borlänge har drygt 50 000 invånare. Uppskattningsvis närmare 10% av dessa – dvs. ca 5 000 borlängebor – tillhör den sverigefinska minoritetsgruppen.

Borlänge har ingått i förvaltningsområdet för finska sedan 1 januari 2013. Sedan september 2014 arbetar Marjatta Lamminen som samordnare på heltid. Hon är placerad på utvecklingskontoret, en avdelning som har i uppdrag att stödja andra verksamheter i kommunen på olika sätt.

Kommunen arbetar med rätten till information och för att öka medvetenheten om den finska minoritetsgruppen och dess rättigheter, bl.a. genom att:

- Ha ett öppet informationsmöte en gång per år. Nästa möte blir i början av 2015, och då kommer det att handla om inflytandefrågor.
- Ta fram informationsmaterial på finska. Just nu översätts material om äldreomsorgen.
- Ha information på hemsidan.
- Anordna temaveckan ”Finska i fokus” på biblioteket, med författarbesök, musik, barnteater m.m. på finska.
- Skapa fokusgrupper och utbildning för personal som kan finska och vill arbeta med frågorna.
- Ha en e-postadress dit kommuninvånarna kan mejla på finska.
- Ge den som ringer kommunens växel möjlighet att bli kopplad till en finskspråkig person.

Kommunen genomförde 2013 en kartläggning av personalens språkkunskaper. Det visade sig vara ganska många som kunde finska och som var intresserade av att använda språket i sitt arbete. Några av dem kan komma att bli kontaktpersoner, som kan ge service på finska om någon har frågor om t.ex. äldreomsorgen.

Från 2015 är det också tänkt att kommunens uppsökande verksamhet riktad till dem som fyllt 75 år även ska kunna göras på finska. Verksamheten handlar om att ge information om äldreomsorg och annan service som kommunen erbjuder äldre invånare.

Borlänge kommun arbetar med rätten till inflytande genom att ha samråd med den sverigefinska minoritetsgruppen varje eller varannan månad. Samrådsgruppen består bl.a. av medlemmar i Finska föreningen, Finska PRO och Svenska kyrkans finska avdelning. Planering pågår för att få med fler yngre personer (20-50 år) i samråden.

En gång om året hålls ett öppet dialogmöte dit vem som helst kan komma. Kommunen ska också gå ut med enkäter för att kartlägga behov och önskemål hos minoriteten, bland annat när det gäller äldreomsorg och förskola. Information kommer att spridas via tidningar, bibliotek, föreningar och biståndshandläggare.

Marjatta Lamminen är med i nätverket Gävle-Dala där ett antal kommuner i det finska förvaltningsområdet deltar – Borlänge, Hofors, Sandviken, Gävle och Älvkarleby. De träffas ungefär två gånger om året och däremellan utbyter de erfarenheter och tips via mejl. Nätverket samarbetar också med landstinget. Det finns även ett nationellt nätverk.

För att främja rätten till språk och kultur anordnar kommunen som ovan nämnt barnteater och författarbesök på biblioteket, liksom finska julkonserter, teaterresor och ett finskspråkigt seniorkafé i kommunhusets kafeteria.

Den kanske största utmaningen som Marjatta Lamminen ser inför framtiden är hur arbetet med de nationella minoritetsfrågorna ska förankras i kommunens organisation. I dag är kunskapen om frågorna inte så utbredd och som samordnare kan man känna sig ensam. Fler måste bli intresserade och engagerade.

Andra utmaningar handlar om att bredda kulturutbudet för flera målgrupper och att utvidga samarbetsforumen, t.ex. genom att få med fler unga i samråden.

Fråga från publiken: Det är nog många som precis som du känner sig lite ensamma i sina kommuner. Känner du att du har stöd från ledning och chefer i ditt arbete?

Marjatta Lamminen: Jag har bra stöd från min chef men känner mig ändå ganska ensam i rollen ibland.

Sharon Jåma Hofvander: Varför är det svårt att få med de yngre tror du?

Marjatta Lamminen: Jag tror att det behövs forum som är mer anpassade efter ungdomarna. De kanske inte känner sig så hemma där i dag. Det skulle kunna finnas mötesplatser där de kan lyssna på musik, prata finska även om de inte kan språket så bra, och göra sådant som ungdomar gillar.

Fråga från publiken: Har ni något samarbete med biblioteket?

Marjatta Lamminen: Jag har kontaktat dem men än så länge har vi inget samarbete.

Kommentar från publiken: Civilsamhällets organisationer kan hjälpa till med tips och råd när det gäller biblioteken och litteratur på minoritetsspråk. Och för att få kontakt med fler ungdomar till samråden är ett tips att gå via Sverigefinska ungdomsförbundet.

